

عنوان: کارکرد تبلیغی بانوان تحصیل کرده علوم دینی در تحکیم روابط

خانوادگی در دهه چهارم انقلاب

نگارنده: سمیه خالوندی

چکیده:

با توجه به جایگاه رفیع نهاد خانواده در دین اسلام و زن به عنوان رکن رکن این نهاد مقدس، انتظار بر این بود که در چهار برنامه توسعه پس از انقلاب اسلامی موضوع زنان و خانواده جزء محورهای حائز اهمیت باشد. یکی از اساسی ترین و ارزشمند ترین راهکارهای پایداری و استمرار ارزش های اخلاقی و دینی در جامعه، تقویت و تحکیم بنیان خانواده است. از سوی دیگر زن به عنوان الگوی همسرانه و مادرانه در خانواده مطرح است. زن است که راهبرنده، تنظیم کننده و جهت دهنده حرکت خانواده در سبک و مدل زندگی است و اخلاق و عملکرد و حتی نگرش او سایه گستر بر همسر و فرزندان خویش خواهد بود. اهمیت این مسأله سبب می گردد تحصیل معرفت نسبت به تاثیر زن در استحکام خانواده و تاثیر خانواده در تداوم سلامت اجتماع و فرایند شکل گیری این چرخه از ضروریات به حساب آید و محققین را در بررسی آن مصمم سازد. این مقاله به روش توصیفی، تحلیلی به کنکاشی درباره نقش زن در استحکام خانواده اسلامی پرداخته است. از مهم ترین عوامل استحکام خانواده، ایمان به خدا، مدیریت اقتصادی خانواده، عفو و گذشت، پرهیز از کینه توزی، پرهیز از سوء ظن، احترام متقابل و مشورت است. زن قادر است با همسر داری نیکو، حسن خلق، راز داری و قناعت و عدم منت گذاری بر همسر موجبات استحکام خانواده را فراهم آورد.

کلید واژه : تبلیغ، علوم دینی، تحصیل کرده، خانواده، انقلاب

مقدمه:

خانواده عمومیت‌ترین نظام اجتماعی است که براساس ازدواج بین مرد و دست کم یک زن شکل گرفته و در آن مناسبات خونی یا اسنادیافته (پذیرش فرزند) به چشم می‌خورد و نوعی اشتراک مکانی و کارکردهای گوناگون شخصی، جسمانی، اقتصادی تربیتی و نظیر آن دارد. (رضایی آغویی، 1391، ص 17) خانواده محل تالقی و تعادل ابعاد وجودی زن و مرد است؛ زیرا هم تأمین کننده نیازهای روحی و عاطفی آنهاست و هم تقویت کننده و زمینه ساز بروز و ظهور استعدادهای همسران و زنده شدن روحیه تعاون و ایثار در آنهاست. خانواده نشانهای از رحمت، عطوفت و حکمت الهی است. خانواده مهمترین قسمت یک جامعه است و اگر درست عمل کند نتیجه آن در جامعه بسیار تأثیرگذار خواهد بود. بنیان خانواده عاملی اثربخش در تحکیم ساختار و روابط افراد در جامعه است و ارتباط اعضای آن باید براساس رحمت، مودت و به ویژه رابطه قلبی و عاطفی میان زن و شوهر باشد. رمز و راز تأکید شدید بر ازدواج نیز در همین نکته نهفته است. در فرمایش حضرت رسول ازدواج به عنوان محبوبترین بنیان نزد خداوند است. همچنین خانواده مانند یک پیکر زنده، اجزای مختلفی دارد که زن و مرد اعضای اصلی این پیکرند و هر یک با ایفای نقش خاص خود زمینه سلامت و پویایی جامعه را فراهم می کنند. در اسلام زن نقش مهمی در استحکام خانواده دارد. برای همین باید نقش زن در استحکام خانواده اسلامی شناخته شود؛ زیرا اگر خانواده ثبات و استحکام داشته باشد باعث پیشرفت و ترقی جامعه به سمت کمال می‌شود و رابطه و تعامل دو سویه در این میان برقرار است. سؤالی که محقق در این مجال به دنبال پاسخ به آن است این است که زن تحصیل کرده چه تاثیری در استحکام روابط خانواده اسلامی در دهه چهارم انقلاب دارد؟

مفهوم شناسی:

تعریف خانواده و اهمیت آن

خانواده کوچک ترین واحد اجتماعی و نهاد اساسی آن است. در واقع زیر بنای جامعه، خانواده می باشد. در این میان، زن یکی از دو رکن اصلی تشکیل دهنده ی خانواده است که نقش زیادی در تحکیم بنیان خانواده دارد. همراه با ازدواج یک زن و مرد، خانواده شکل می گیرد و با تولد فرزند و یا فرزندان بزرگ تر و کامل تر می شود. مسلماً سلامت یک خانواده در سلامت جامعه نقش دارد و البته خانواده هم می تواند از جامعه تاثیر بپذیرد و این یک رابطه دو طرفه می باشد.

همه ی انسان هایی که در جامعه نقش های مختلفی مانند: کارگر، آشپز، معلم و دکتر و مدیر و... را بر عهده می گیرند، همه در چهارچوب خانواده پرورش یافتند. بنابراین خانواده اهمیت زیادی در تربیت فرزندان داشته و الگوی اصلی آنان در زندگیشان محسوب می شود. بسیاری از مشکلات روانی و اختلالات عاطفی انسان ها در خانواده شان شکل گرفته است و خانواده سالم و موفق در سلامت روان انسان ها نقش زیادی دارد. همچنین زن و مرد با تشکیل یک خانواده، می توانند نیازهای جنسی خود را به طور صحیح ارضاء نموده و به امنیت و سلامت جنسی دست یابند.

همان گونه که گفتیم خانواده به عنوان اولین پایگاه در رشد روانی، اجتماعی و حتی جسمی یک فرد در جامعه شناخته شده است، زیرا خانواده به عنوان تنها نظام اجتماعی در همه ی جوامع ها پذیرفته شده است و فرقی ندارد یک جامعه مذهبی باشد یا یک جامعه غیر مذهبی.

جایگاه خانواده در قرآن و روایات

از نظر اسلام خانواده بنیادی مقدس است که بسیاری از رفتارهای خانوادگی در آن مانند عبادت است، حتی بعضی از آنها در شرایط خاص محبوبتر از برخی

عبادت اعالم شده است. ^۱ پیامبر میفرماید: هر کس ازدواج کند نیمی از دین خود را حفظ کرده است. و دو رکعت نماز فردی که ازدواج کرده با ارزش تر از هفتاد رکعت نماز ازدواج نکرده است اسلام برای تحقق ازدواج و تحکیم آن بر ایمان و اخلاق تأکید میکند. مهمترین هدف ازدواج تأمین نیازهای انسانی و آرامش و سکون و انس زن و مرد، لذت جوییهای مشروع جنسی و تولید و تربیت فرزند در راستای اهداف انسانی است. خانواده خارج از مدار ازدواج قراردادی و رسمی از نظر تمام ادیان الهی و مکاتب اخلاقی مطرود است چون با فطرت آدمی مغایر است. رهبانیت مسیحیت در اسلام نفی شده است. ادیان الهی سلامت جامعه را در گرو سلامت خانواده میدانند. ^۲

مهمترین عوامل استحکام خانواده

۱. ایمان به خدا

اعتقادات دینی، یکی از مهم ترین های گزینه های ایمان است. ایمان و یکتاپرستی و توحید به خداوند و اعتقاد به وجود خداوند نگرش فرد را نسبت به زندگی تغییر خواهد داد و زندگی انسان را هدفمند خواهد کرد. باور به خداوند و تصمیمات خداوند می تواند نور امید را در دل انسانها زنده کند همانطور که خداوند وعده موعود و منجی را به بشریت داده است. قطعاً این وعده عملی خواهد شد و یک منجی و موعود وجود خواهد داشت. فردی که خدا را ناظر و همراه خود میبیند، سعی میکند در برخورد با اعضای خانواده و انجام وظایف خانوادگی رضایت خداوند را مدنظر داشته باشد. توجه به عدالت خداوند و اینکه هیچ ظلمی را روا نمیدارد و حق هیچ موجودی را ضایع نمیکند زمینه شناخت دیگری برای کنترل رفتار اعضای خانواده است. هرچه این حالت قویتر باشد مشکلات افراد کمتر است.

3

^۱ سلاریفر، ۱۳۹۶، ص ۲۸
^۲ رضایی آغویی، ۱۳۹۱، ص ۲۰.
^۳ سلاریفر، ۱۳۹۶، ص ۶۹

2. محبت به اعضای خانواده

یکی از احتیاجات اساسی انسان احتیاج به محبت است و آدمی در هر مرحله و سنی از حیات خویش دوست دارد که دیگران او را دوست بدارند و او نیز از آنها محبت ببیند. ازدواج عامل مهمی در برقراری دوستی زن و شوهر و ابراز مهر و محبت به یکدیگر است. همچنین محبت کردن و محبت دیدن نیز رضایت خاطر پدید می‌آورد و تعامل روانی همسران را ممکن می‌سازد. اثر محبت و تبدیل آن به عشق و همبستگی عمیق روانی و عاطفی پیوند همسری را استحکیم میبخشد و فضای خانواده را به فضایی گرم و صمیمی و بالنده مبدل میکند.^۴

3. شادی و خوشی

خنده یک تخلیه عاطفی و دفاعی برای بشر است. البته خنده باید به جا باشد. منظور این نیست که برای مثال خانم در کوچه و محله با صدای بلند شروع به خندیدن کند بلکه باید در کنار خانواده با همسر و بچه های خود زمانی را برای شادی و خنده در نظر بگیرد؛ زیرا شادی درمانی برای نجات از گرفتاری هاست. برخی افراد فکر میکنند هرچه بد اخلاقتر باشند کارشان بهتر پیش میرود در صورتی که سخت در اشتباه هستند. خدا در عظمت پیامبر میفرماید: این اخلاق خوب تو بوده است که توانسته است مردم دوره جاهلیت را بهسوی خود جذب کند.^۵

4. صبر و تحمل

مقاومت و ایستادگی در ازدواج به معنی ماندن در وضعیت ثابت در زندگی است. وقتی انسان

دچار تنش میشود به این نتیجه میرسد که بهتر است با راه کارها و راه حل های این دنیا هماهنگ نباشد و از فرامین الهی پیروی نکند. ایستادگی در زندگی

^۴ صافی، 1386، ص 19

^۵ آل عمران: 59

7- دوری از سختگیری و اسراف

«اسراف» یکی از ناپسندیده‌ترین اعمال از دیدگاه اسلام است. کسانی که نعمت‌های خداوند را اسراف می‌کنند به نوعی کفران نعمت کرده‌اند و به زودی این نعمت‌ها از آنان گرفته خواهد شد. در آیات قرآن آمده است که (وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ) فرعون برتری‌جویی در زمین داشت و از اسراف‌کاران بود.²⁵

امروزه ثابت شده است که منابع روی زمین - با توجه به جمعیت انسان‌ها - آنقدر زیاد نیست که بتوان اسراف کرد و هر اسراف‌کاری سبب محرومیت انسان‌های بی‌گناه خواهد بود. به علاوه، روح اسراف، معمولاً توأم با خودخواهی، خودپسندی و بیگانگی از خلق خدا است. در عین حال، بخل، سخت‌گیری و خسیس بودن نیز به همین اندازه زشت، ناپسند و نکوهیده است.²⁶

²⁵ یونس/83

²⁶ ر.ک؛ مکارم شیرازی و دیگران، 1354: 146-154

نتیجه‌گیری

با توجه به آنچه گذشت، روشن می‌شود که خانواده در اسلام اهمیت و جایگاه والایی دارد؛ اگر خانواده متعادل و با نشاط باشد، می‌تواند فرزندی قوی و با اعتماد به نفس و کاردان تربیت کند و باعث پیشرفت و ترقی جامعه به سمت کمال شود. از سوی دیگر زن نیز در خانواده اهمیت و جایگاه والایی دارد. اگر زن در زندگی خانوادگی خویش با جلوه‌های همسرانه و مادرانه آرامش و نشاط و سرزندگی را به اعضای خانواده تزریق کند این رضایت مندی خانواده را مستحکم و پر قدرت می‌کند و فرزندان را مستقل، با انگیزه و صبور می‌کند. رشد اخلاقی، رشد معنوی، رشد اجتماعی، رشد و موفقیت تحصیلی، رشد عاطفی و رشد جسمانی فرزندان در این شرایط به شکل متعادل صورت می‌گیرد.

زن و مرد می‌توانند با همکاری و تعاون در زندگی یک خانواده سالم را ایجاد کنند اما نقش زن در ایجاد این خانواده و این محیط بسیار تاثیر گذار و حیاتی است. یک بانوی تحصیل کرده امروزه می‌تواند در بین حجم زیادی از اطلاعات و آورده‌های خارجی در مقابل این حجم اطلاعات بایستد و از خانه و خانواده خود محافظت کند. یک زن تحصیل کرده دینی با علوم و باید ها و نبایدهای دینی آشنا است و می‌تواند آن را مانند معلمی هم به همسر خود با رفتار و به فرزندان خود با رفتار و گفتار نشان دهد و باعث پیشرفت و ارتقا آنان در جوامع امروزی شود.

خانواده‌ای مستحکم و صمیمی، بهترین محافظ در برابر مشکلات و موانع زندگی است. اگر زن بتواند انس و الفت را در خانواده با انجام دادن برخی اعمال و ترک برخی رفتارها ایجاد کند باعث استحکام دوستی و گرمی روابط خواهد شد. از جمله نقش‌های زن در تحکیم بنیاد خانواده دینی صبر، عفو و گذشت، صادق بودن، رازداری و وفاداری زن، حلم و برداری، ترس از کیفر گناهان، تواضع و دوری از تکبر و افراط و تفریط است. زن می‌تواند با رعایت این رفتارها یک

خانواده محکم و مستحکم بسازد که در مقابل هر حمله و هر مشکلی قد خم نکند و استوار بماند.

منابع:

- ❖ قرآن کریم
- ❖ بهشتی، احمد. 1361، خانواده در قرآن 3. قم: انتشارات طریس‌القدس . تفسیر هدایت. (1377). گروه مترجمان. مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی. عوامل تحکیم خانواده در فرهنگ اسلامی 67
- ❖ تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد. 1366 غُرَرُ الْحِکْمِ وَ دُرَرُ الْکَلِمِ. قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی .
- ❖ جعفری، محمدتقی. 1358 ترجمه و تفسیر نهج‌البلاغه. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی . جمعیت زنان جمهوری اسلامی ایران. (1368). نگرش گذرا به مقام زن در جهان آفرینش. تهران: مؤسسه انتشارات هادی
- ❖ جوادی آملی، عبدالله. 1375. زن در آینه جلال و جمال. قم: مرکز نشر اسراء .
- ❖ جهانفر، محمد. 1376. مبانی جمعیت‌شناسی. ناشر: دهخدا .
- ❖ حرّ عاملی، محمد بن حسن . 1386. آداب معاشرت از دیدگاه معصومین برگزیده وسائل الشیعه، ترجمه محمدعلی فارابی و یعسوب عباسی علیکمر. مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی .
- ❖ حرّانی، حسن بن علی. 1363. تحف العقول. قم: جامعه مدرسین .
- ❖ حسینی، اکرم. 1383، تحکیم خانواده در آموزه‌های قرآنی، فصلنامه مطالعات راهبردی زنان . شماره 26. ص 46-81 .
- ❖ رحیمی یگانه، زهرا. بیتا. خانواده موفق. ا. فهان: انتشارات حدیث راه عشق .
- ❖ شریعتی، علی. 2536. فاطمه فاطمه است. تهران: انتشارات شب‌دیز
- ❖ شریب الرضی، محمد بن حسین. 1387ق. نهج‌البلاغه. نسخه بحی الح. بیروت: بینا .
- ❖ طباطبائی، محمدحسین. 1363 المیزان . ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی. قم: جامعه مدرسین
- ❖ غزالی، محمد. 1371. کیمیای سعادت. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی
- ❖ غلامی، یوسب. 1384. اخلاق و رفتارهای جنسی. قم: دفتر نشر معارف .

❖ کلینی، محمد. 1365. اصول و فروع کافی. تهران